

Úvodní hodina

Ochrana lidských práv v Evropě

22. února 2005

Program

- Vymezení pojmu lidská práva
- Roviny použití pojmu
- Definiční znaky a charakteristiky
- Klasifikace a funkce
- Generace lidských práv
- Historie

Terminologie

- Francouzské Prohlášení z roku 1789 – „práva člověka a občana“.
- Ústavní listina, 1920 – „práva, svobody, jakož i povinnosti občanské“.
- Listina základních práv a svobod
- Rada Evropy: Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod 1950.
- Charta základních práv EU, 2000.

Vymezení pojmu lidská práva

- Dokumenty týkající se lidských práv vymezení samotného pojmu „lidská práva“ neobsahují → prostor pro teorii
- **Lidská práva** - ta morální práva, která má každý jednotlivec proto, že je lidskou bytostí.
Náleží mu od přírody, nezávisle na příslušnosti ke státu. (FETSCHER)
- **Lidská práva** - práva a oprávnění, která zajišťují svobodu a důstojnost. (F. SUDRE)

Vymezení pojmu lidská práva

- **LP** = druh morálních práv, jež se odlišují od jiných morálních práv tím, že to jsou práva **všech** lidí, ve všech **dobách** a v každé situaci. (CRANSTON)
- **Lidská práva** jsou mezinárodně sdílené hodnoty, standardy nebo pravidla, upravující chování států vzhledem k občanům i neobčanům. (BAEHR)

Pojetí lidských práv

■ Přírozenoprávní pojetí lidských práv

Lidská bytost je nadána souborem určitých práv, která stát může garantovat, ale nikoliv zrušit.

■ Pozitivistické pojetí lidských práv

Jellinek – každé subjektivní právo předpokládá existenci nějakého objektivního práva, právního řádu, jehož prostřednictvím je vytvořeno, uznáno a chráněno. Základní problém: prostředky ochrany lidských práv, jež jsou produktem státu.

Roviny použití pojmu

- Rovina filosofie a morálky lidských práv
- Politická ideologie lidských práv
- Platné právo lidských práv

Pramen: SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 11-14.

Historické shrnutí

- 1) Všeobecné proklamace svobody všech lidí založené na přirozeném právu (Francie, USA).
- 2) Pozitivace v národních právních řádech – lidská práva se stávají základními právy.
- 3) 2. pol. 20. st. základní práva znovu přibližují k lidským právům, když nabývají stále více mezinárodní a univerzální charakter.

Pramen: MAIER, Hans. *Lidská práva – nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciaci*. In: HANUŠ, Jiří (ed.). *Lidská práva. Nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciaci*. Brno: CDK, 2001, s. 7-31.

Stát a mezinárodní společnost

- Tradičně úprava postavení jedince - věc státu.
- Vnitrostátní zakotvení lidských práv upravuje:
  - vztah státní moci k jedinci obecně
  - autonomní prostory jednotlivce chráněné před zásahy státu
  - možnost jednotlivce podílet se na správě věcí veřejných
  - popř. poskytování plnění jedinci státem
- Státní moc zakotvením lidských práv omezuje sama sebe a o míře svého omezení chce sama rozhodovat.

Stát a mezinárodní společnost

- Ještě na začátku 20. století byla problematika lidských práv mimo obzor mezinárodního práva (viz Oppenheim).
- Ve 2. polovině 20. století se právně zakazují mezinárodně nepřijatelné formy chování jako genocida, mučení, vězení bez řádného procesu, atd.
- Vrchol: 11. protokol k Evropské úmluvě o LP – jedinec se může obrátit na ESLP. Stát své počínání tímto podrobuje mezinárodnímu přezkumu.

Obrat v mezinárodním právu

Mezinárodní tribunál pro válečné zločiny v Haagu v případě Tadić: „Bylo by parodií práva a zradou univerzální potřeby po spravedlnosti, kdyby měl být koncept státní suverenity úspěšně namítán proti lidským právům.“

Charakteristické znaky lidských práv

- Univerzalita
- Individualita
- Prvořadost (paramountcy)
- Proveditelnost
- Vynutitelnost

Pramen: MACFARLANE, L. J. *The Theory and Practice of Human Rights*. London: Maurice Temple Smith, 1985, s. 1-18.

Vlastnosti lidských práv

- Nežadatelnost
- Nezcizitelnost
- Nepromlčitelnost
- Nezrušitelnost

čl. 1 LZPS

Funkce lidských práv

- omezení státní moci
- nárok na pomoc, příspěví ze strany státu
- zajištění účasti jednotlivce na správě veřejných záležitostí
- vytvoření záruk vlastní realizace

FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 42 an.

Klasifikace podle generací

- **Práva 1. generace** – klasická lidská práva, základní svobody a práva na soudní ochranu
- **Práva 2. generace** – práva hospodářská, sociální, kulturní
- **Práva 3. generace** – tzv. práva solidarity

Pojetí lidských práv

- Univerzalismus
- Kulturní relativismus

Evropský přístup k LP

- Evropa/Západ vs. zbytek světa
- Evropa vs. USA
- **Jacqué** – pět základních evropských hodnot:
  - vláda zákona,
  - respekt LP,
  - demokracie,
  - sociální spravedlnost,
  - ochrana kulturního pluralismu.

Prameny

- BAEHR, Peter R. *Human Rights. Universality in Practice*. Basingstoke: Palgrave, 2001, s. 1-8.
- FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Brno: Masarykova univerzita, 1999
- HANUŠ, Jiří (ed.). *Lidská práva. Nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciaci*. Brno: CDK, 2001.
- CHANDLER, David (ed.). *Rethinking Human Rights*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2002.
- MACFARLANE, L. J. *The Theory and Practice of Human Rights*. London: Maurice Temple Smith, 1985, s. 1-18.
- SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*. Brno: Masarykova univerzita, 1997.
- ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. Praha: ASPI Publishing, 2003.
- TOMUSCHAT, Christian. *Human Rights. Between Idealism and Realism*. Oxford: Oxford University Press, 2003.